

Gyimesi táncrend az 1960-as években

A Gyimes-völgye a Tatros folyó és a beléje ömlő patakok völgye, amely egészen a XVII. századig lakatlan volt. Csak az 1700-as évektől kezd el benépesedni. A telepescsk nagy része Csikból, Gyergyóból és Háromszékről „csángált” Gyimesbe. Kezdetben zsellérekent dolgoztak, később megvásárolhatták a csiki községek közbirtokosságának tulajdonában lévő erdőket, kaszálókat. Gyimes-völgyét az ezer éves határ választja el Moldvától, ahová 1626-ban Bethlen Gábor fejedelem egy vámházat és vámváracskat építtetett. Gyimes-völgyében három település van, kelet felől Gyimesbükk, Gyimesközéplek és Gyimesfelsőlok. A két utóbbiban működik népi táncsoport, amelynek tagjai nemcsak a vállalkozóbb kedvű fiatalok, hanem idősebbek is. Nevesebb rendezvényeken, falunapokon, tánc-táborban lépnek fel, vagy ha meghívást kapnak valahová, például Magyarországra. Elsősorban ezek a táncsoportok őrzik a gyimesi táncrendet és az ehhez fűződő szokásokat.

A gyimesi tánc

Az 1960-as években a népelet egyik megnyilvánulása a táncok rendezése volt, amiket Gyimesfelsőlokon és Gyimesközéplekon a fonóban minden este, meghirdetve pedig egy héten kétszer tartottak. A mindennapos táncok különböző nevet kaptak attól függően, hogy a fiatalok mit vittek a táncba. Volt: *pityókalopó kaláka, kenderlopó kaláka, szőszlopó kaláka, tollúfosztó kaláka.*

Az őszi és téli hónapokban a fiatalok már várták az estét, hogy mehessenek a fonóba. Megegyezés szerint egy-egy házhoz összegyűltek a lányok, a fiúk pedig megtudták, hogy melyik lány házában lesz fonás és odamentek. Hétköznap este nem volt zenés a fonóban, hanem a fiatalság magára énekelt és táncolt. A szülők általában nem szereztek tudomást ezekről a táncokról. Amikor a lányok táncolni mentek, otthonról vittek magukkal – úgy, hogy a szülők ne lássák – egy *duvaszka szősz*t, ez volt a már megfont kender, amit az állítólagos fonóból hazatérve bemutatnak, hogy ott fonták. Napközben szájról-szájra adták a hírt, hogy fonó lesz, így a legények is megtudták.

Játékok a fonóban

Az ének és tánc mellett különbözőképpen játszottak, ilyen volt a közismert: *Sirülj, sirülj kicsi szék: a Párnás és a Pulykázás.*

A *Párnás* abból állt, hogy körbe álltak és valaki, akár fiú, akár lány beállt a kör közepére énekelte az: *Elvesztettem zsebkendőmet című dalt, majd az előkészített zsebkendővel megérintett valakit, miután az is beállt a körbe egyet táncoltak, majd ismét kezdődött a játék előlről.*

A *Pulykás* játékok csak lányok játszották. Minden lánynak több udvarlója volt, akiket a lányok egymás mellé állítottak, eléjük álltak, meggyújtottak egy *szőszgomolyát* és úgy tartották, hogy amelyik udvarló felé csap a meggyújt szősz lángja legelőször az lesz a férjük. A játék és tánc közben énekeket is tanultak egymástól, mint például a következőt:

*Tatros partján nem szabad lefeküdni,
Mert a Tatros ha kiömlik elviszi,
Most is olyan szeretőmet vitte el,
Amíg élek soha nem felejttem el.*

*Fekete tyúk mind megette a meggyet
Életemben nem szerettem csak egyet
Azt az egyet ha valaki elveszi,
Megátkozom, s a jó Isten megveri!*

A hétköznapi fonók körülbelül este hat órától tízig tartottak, utána a fiatalok csoportosan hazakisérték egymást.

Ezek mellett voltak olyan táncalkalmak is amelyeket kihirdettek, azért, hogy mindenki szerezzon tudomást arról, hogy azon a héten hol és mikor lesz tánc. Az esetek többségében kihirdették, de olyan is volt, hogy szájról-szájra vitték a hírt, hogy tánc lesz.

Legtöbbször olyan házban rendezték a táncot, ami lakatlan volt és ilyen célra kiadtak. Csak néhány bútor volt benne, úgyhogy nyugodtan táncolhattak. Megegett az is, hogy csürben rendezték a táncot, ugyanis ott is sokan elfértek. A nagyobb „horderejű” táncokba zenészeket is hívtak, akik gardonnal és hegedűvel muzsikáltak.

Pityóka- és kenderlopó kalákák

Nemcsak a fonókat, hanem a táncokat is gyakran illették a *pityóka-* vagy *kenderlopó kaláka* névvel, ugyanis megtörtént, hogy akinek nem termett elégséges pityókája vagy kendere, az táncot hirdetett, ahová mindenki vitt magával kendert vagy pityókát, annak, aki a táncot hirdette. Azt tartották, úgy volt

az igazi, ha ellopták otthonról. Ha a szülők megengedték úgy is jó volt, de ellopni nagyobb örömköze szolgált. A kender – mivel ebből legtöbbször kevesebb termelt – a táncba menő fiatalok már kénytelenek voltak otthonról valóságos ellopni.

Ajándéktánc

Voltak úgynevezett ajándéktáncok is.

Hírverés az ajándéktáncra: „Aki jövő vasárnap táncot akar keresni Kápolna patakán XY leányának ajándéktáncra lesz, amelyre mindenkit szeretettel elvár.”

Az ajándéktánc fogalma akkoriban a mai lakodalmat helyettesítette, amin részt vett néhány személyes meghívott és mindazok, akiknek táncra viszketett a talpuk.

Az ajándéktáncba senki nem ment üres kézzel, mindenki vitt valami csekély ajándékot. Leggyakrabban háztartási eszközöket, de ha például fazekat adtak azt sem adták üresen, megtöltötték búzával. Az ajándéktánc mindig este hat óráig tartott, azután csak az maradhatott, akit ottmarasztottak vacsorára. Az ajándéktánc falunkban az 1980-as évek végével teljesen kihalt.

A táncrend

A hetente kétszer rendezett táncok mindig délután egy órakor kezdődtek és napszentülésig tartottak. Voltak néha esti táncok is, amik körülbelül éjfélig tartottak vagy utána egy-két óráig. A délután rendezett táncból napszentülésre mindig haza kellett menni, akármilyen nagyok is voltak már a legények vagy a lányok, különben megverték őket.

A mulatságot mindig csárdással kezdték, amelynek két fajtája van: *lassú* és *gyors* csárdás. Ezután következett a *lassú* és *gyors magyaros*. A magyaros után eltáncolták az úgynevezett németest, ami olyan volt mint a keringő. A kettőt is párban táncolták, van *jártatója* és *sírlője*. A jártatója abból áll, hogy a fiú és a lány egymás kezét megfogva félkört alkot, a zenészek zenélnek a fiú *ropogtatva* lépik előre, a lány pedig kissé a fiú felé fordulva *topog* előre. A sírlőjében pedig ugyanúgy táncolnak, mint ha csárdást táncolnának csak annyi különbséggel, hogy minden két lépés után megemelik a jobb lábukat. E páros táncok eljárása után következtek az *apró táncok*, ebből nyolc-kilenc féle is volt különböző ritmusra. Fiúk és lányok megfogták egymás kezét és kört alakítva együtt táncoltak.

Befejezésül pedig a legények eltáncolták a *hejszákát*, amit csak nekik volt szabad táncolni a leányoknak nem. Volt *hosszú havasi hejsza*; *alu-nelu*; *tiszti hejsza*; *korokgyászka*. A hejszához egymás vállát megfogva félkört alakítottak és úgy táncoltak. Sokszor konfliktus alakult ki a legények között, hogy ki vezesse a hejszát, ugyanis mind jól tudott táncolni, és mindannyian meg akarták mutatni tehetségüket. Volt eset, hogy a veszekedés végül verekezésbe torkollott.

A hejszát nem minden tánc végén táncoltak el, csak akkor ha kérték a legények a zenészektől, hogy „húzza” el nekik. Ezekben a táncokban nem voltak népi játékok esetleg csak dalolás.

A falubeliek közül sokan azt mondták, hogy szerintük a gyimesi táncrend nem fog kihalni, mert örzik és éltetik a hagyományt.

Ismerkedés a táncban

Gyakran megtörtént, hogy a táncokba a szülők vagy idősebb emberek is elmentek, akik nem táncoltak, hanem csak bíralták a fiatalokat. Olyan is történt, hogy valamelyik szülő megszabta a fiának, milyen lányt kérhet fel táncolni. Ők akarták eldönteni, ki illik a gyermekükhöz és ki nem.

Legtöbbször a táncban ismerkedtek a fiatalok. Gyimesközéplokön iratlan szabály volt az, hogy az odavaló lány kizárólag falubeli fiúval ismerkedhetett.

Azoknak a lányoknak, akik elmentek máshova, például Bukarestbe szolgálni, az egész más volt, mert ott nem éltek helybéli legények, így nekik megengedett volt a másokkal való ismerkedés. Nagyon ritkán de az is megtörtént, hogy a falun kívül lakodalomban ismerkedett meg a fiú és a lány egymással. Az ilyen kapcsolatot általában tiltották a szülők. Ha nem akarták, hogy a pár összeházasodjon, akkor szöktetésre került a sor, amit a szülők sokáig nem bocsájtottak meg, de szerencsére az esetek többségében egy idő után megenyhült a szívük.

Nem csak táncokban ismerkedtek a gyimesi fiatalok, hanem más helyeken is. Ilyen volt Gyimesközéplokön a régi kultúrotthon, ahol az 1960-as években mozi működött. Bodor Katalin elmondta, hogy ő ott a moziban ismerkedett meg férjével, István bácsival. Minden este eljártak moziba, ahol legalább egy órát együtt tölthettek. A jegy ára 25 bani volt, ami nem volt jelentős összeg, így sokan megengedhették maguknak, hogy moziba járjanak.

Ujogtatás a táncban

Sokak elmondása szerint az *ujogatók* megszínesítették a táncokat, ugyanis nagyon sok humoros szövegű ujogató volt, amin sokat nevettek. Ezek az ujogtatások a nép ajkán keletkeztek és szájról-szájra terjedtek. Kizárólag páros táncok alatt kiabálták be és csakis a lányok, mert úgy tartották, hogy a fiúknak nem illene a hangjukhoz.

A táncban nagyon sok ujogtatás elhangzott és sok esetben még intimitások is szóba kerültek.

<i>A vénasszony bújába</i>	<i>Túl a vizen kicsi ház</i>
<i>Belebújt a burjánba</i>	<i>Benne kislány mit csinálsz</i>
<i>Az öreg fut utána</i>	<i>Csinosítom magamot</i>
<i>Feneketlen gyatyába.</i>	<i>Várom a galambomot.</i>

Ha valakinek túlzott jókedve volt, azt ujogtatta, hogy:

Kicsi nekem ez a ház
Kirúgom az oldalát!!

Hogyha pedig lakodalom volt, vagy éppenséggel leányt szöktettek, akkor az eseménynek megfelelő ujogtatások hangzottak el:

<i>Naskalaton havazott</i>	<i>Túl a vizen, meg innet</i>
<i>Még ide es elhatott</i>	<i>Barna legény tekintget</i>
<i>Nekünk új asszonyt hozott!! ... ujjú ... júú</i>	<i>De hiába tekintget,</i>
<i>Anyámasszony jöjjön ki</i>	<i>Mert ő túl van s én innet!!</i>
<i>A nagykaput nyissa ki</i>	<i>Őszi csürke, tavaszi</i>
<i>Elhoztuk a segítségét,</i>	<i>Jaj be szép a hazai (menyasszony)</i>
<i>Fiának a feleséget!!... ujjú ... júú!</i>	<i>Annak szép es kell lenni,</i>
	<i>Ha velünk akar jönni!!</i>

A táncok vagy fonók végezetével, akár délután, akár éjszaka volt, mindig elénekeltek búcsúzóul egy-két népdalt és utána mindenki hazaindult.

<i>Megy a Nap lefelé</i>	<i>Istenem, Istenem,</i>
<i>Az ég alja felé</i>	<i>mit kellett megélnem</i>
<i>Ott jönnek a gyerekek</i>	<i>Itt kell hagynom a babám,</i>
<i>A huszonegy évesek</i>	<i>az én drága violám</i>
<i>A kaszárnya felé.</i>	<i>A kölykek számára.</i>
<i>Istenem, Istenem,</i>	<i>Bemegy a szobába,</i>
<i>mit kellett megélnem</i>	<i>rául a vaságyra</i>
<i>Fegyver van a vállamon,</i>	<i>Búra hajtja a fejét,</i>
<i>szurony az oldalamon.</i>	<i>hullatja a könnyeit</i>
<i>Sirathatsz galambom!</i>	<i>A vaságy karjára.</i>

Azért gyűjtöttük össze és irtuk le a gyimesi táncokkal kapcsolatos szokásokat, érdekességeket, hogy ne kerüljenek feledésbe, és hogy e dolgozat olvasói is képet kapjanak arról, hogyan töltötték szabadidejüket és hogyan ismerkedtek a gyimesi fiatalok az 1960-as években.

(Gyűjtés ideje: 2007. IV. 6–12.)

Adatközlők: *Gyimesfelsőlők:* Karácsony Ibolya (született 1952), Póra Erzsébet (1936), Bodor Viktória (1946), Bilibók Ilona (1945), Tankó Jakab Jáni (1932). *Gyimesközéplők:* Bodor Katalin (1941), Jánó Margit (1935), Molnár Erzsébet Józsika (1927), Jánó Anna (1967).

Vezető tanár: *Mirk László*

Jánó Ildikó–Bodor Zsuzsanna

Kérdőív

I. Mikor rendezték a táncot?	X. Miről kapták a táncok a nevüket?
II. Kik vehettek részt a táncmulatságon?	XI. Kik ujogtathattak?
III. Kik rendezték a mulatságot?	XII. Különböző táncokat kik táncolhattak?
IV. Kik zenéltek és mivel?	XIII. Mikor ért véget a tánc?
V. Táncrend?	XIV. Mit táncoltak el befejezésül?
VI. Volt-e fiú-lány ismerkedés a táncban?	XV. Alakultak-e ki konfliktusok a táncban résztvevők között?
VII. Meddig tartottak a táncmulatságok?	XVI. Ha igen, akkor mi volt a konfliktus oka?
VIII. Kitől tanulták meg a résztvevő fiatalok a különböző táncleépéseket?	XVII. Mekkora népszerűségnek örvendett a népi gyimesi tánc?
IX. Milyen játékokat játszottak a táncban és mikor?	

Pályázatfigyelő

ÚJDONSÁG – Pályázatfigyelő e-mail Értesítő

Ha Önnek szüksége van pályázati forrásokra, akkor az aktuális kiírásokról rendszeresen értesítjük. A pályázatfigyelő email Értesítővel Ön a pályázatokat naponta e-mailben kapja meg.

A Pályázatfigyelő Szerkesztősége az önkormányzatok, az intézmények, a társadalmi szervezetek és alapítványok, vállalkozások és a természetes személyek támogatását célzó hazai és európai uniós kiírásokat gyűjti 1991 óta.

Előfizetőink minden pályázatot megkapnak, amit szerkesztőségünk összegyűjt.

Ha Ön előfizet szolgáltatásunkra, átlagosan 140 pályázatot kap havonta.

A Pályázatfigyelő e-mail Értesítő negyedéves előfizetési díja: 2610 Ft áfával.

Megrendelheti postán (Pályázatfigyelő Szerkesztősége 1251 Budapest Pf. 88), faxon (1 214-3520) vagy az Interneten az elofizetes@pafi.hu címen.

További felvilágosítást kaphat:

Tel.: 30-659-6388; e-mail: ertesito@pafi.hu; web: ertesito.pafi.hu.

A Szerkesztőség további ajánlata:

Pályázatfigyelő Havilap

Ön nyomtatott formában juthat hozzá az 1991 óta folyamatosan megjelenő pályázati kiírások gyűjteményéhez. Így havonta általában 24 oldalban, 80-100 pályázati szövegekivonatot tartalmazó, fekete-fehér közlőnyformátumban megjelenő kiadványt olvashat. A Pályázatfigyelő Havilapot minden hónap első napjaiban postázzuk Önnek.

Az előfizetés ára 2007. évre 10 370 Ft áfával.

Megrendelheti postán (Pályázatfigyelő Szerkesztősége 1251 Budapest Pf. 88), személyesen a Szerkesztőségben (1011 Budapest, Corvin tér 8.), faxon (1 214-3520) vagy az Interneten az elofizetes@pafi.hu címen.

Kapcsolattartó: *Szokolárs Marianna* szerkesztőségi titkár.

Megrendeléseivel kapcsolatos kérdéseire az elofizetes@pafi.hu e-mail címen vagy munkanapokon 9-től 15 óráig az 1 201-5256-os telefonszámon állunk rendelkezésére.

www.elofizetes.pafi.hu